

ESZTERGÁR LAJOS

A szociális munka vázlata

In: Esztergár Lajos (szerk.): A magyar szociálpolitika feladatai. I. köt.
Pécs, 1940, Kultúra. 9–23.

Esztergár Lajos (1894–1978) Az erdélyi Abrudfalván született Esztergár Lajos a trianoni békekötést követően menekültként érkezett Budapestre, majd a szerb megszállás megszűnte után került Pécsre. Rendőrfogalmazóként, majd jogügyi és népjóléti tanácsnokként dolgozott. A gazdasági világválság alatt bízták meg a város szociálpolitikájának megszervezésével. Nevéhez fűződik a karitatív támogatáson alapuló hagyományos szegénygondozás („Egri norma”) meghaladása („Pécsi norma”), a produktív szociálpolitika kidolgozása. (Lásd Molnár Margit tanulmányát ugyanebben a számban.) Megszervezte a város szociális és egészségügyi rendszerét, beindította szociális tanfolyamokat, oktatott az egyetemen, könyvei és tanulmányai jelentek meg. 1940-ben Pécs polgármesterévé választották. Sokoldalú, eredményes munkálkodását 1944 őszén a nyilas hatalomátvétel szakította meg. Utána még rövid időre elfoglalhatta hivatalát, de 1945 nyarán távozni kényszerült. 1949-ben egyetemi állását is fel kellett adnia. Nevét ma utca, emléktábla és szociális intézmény viseli a városban. Születésének századik évfordulóján konferenciát rendeztek. (Vargha Dezső: Esztergár Lajos életútja. Pécsi Szemle, 5. évf. 2002 4. sz. 64–70.)

A gazdasági eltolódás a magyar társadalom életében a feszültséget állandósította. Kinövéseket idézett elő, amelyek nem maradhattak következmények nélkül. A „lesz ahogy lesz” elve, mint társadalmi szemlélet, az idők sodrát nem bírta el. A magára hagyott egyén a szükségletek kielégítésének hiánya miatt nehéz sorsba jutott, az egyének azonos okokból fakadó szenvedése, azonos nélkülözései a társadalmi osztályok ellentétét kiélezték. A hiányok és a rétegekbe, osztályokba tömörülés társadalmi szakadékokat okoztak, amelyek egymástól elválasztották a nemzet ereje szempontjából nem nélkülözhető és a nemzetbe szorosan együvé tartozó alkotó részeket. Az individualizmus elve a háború utáni viszonyok kialakulásában éreztette káros hatását. A háború során öntudatra ébredt társadalmi rétegek és osztályok nagy számuk és erejük tudatában nem voltak többé hajlandók a háború előtti állapotba visszasüllyedni, követelték minden téren életlehetőségüket.

[...] A szükségletek kielégítését szolgáló javak biztosításán kívül módot kell nyújtani a kevesebb ismerettel rendelkező egyéneknek arra, hogy a boldogulásuknak útját megtalálják. Ezenkívül az eszközök megszerzési lehetőségét is meg kell nyitni, melyek segítségével az egyén a nincstelenségből kikerüljön és a legegésőbb hiányok

kielégítésén túl abba a helyzetbe jusson, hogy mint önálló existencia a nemzeti vagyon, a nemzeti erő szaporításának alkotó tényezőjévé váljék.³⁴

[...] Amíg az egyén létfenntartásához szükséges elemek hiányával küzd, addig nem lehet tőle építő munkát várni. Minden építő munkához eszközök és akarat szükséges. A nincstelen nélkülözi az eszközöket, akarata is csak a kiáltó hiányok, az elsőrendű szükségletek kielégítésére irányul. [...]

Az individuális, liberális irányzat szelleme kihatott a kiadott jogszabályok végrehajtására is. Megjelentek a jogszabályok, kiadták az utasításokat, a közfelfogást azonban úgy irányították, hogy annak az írott malasztól kívül jelentős hatása nem maradhatott. A nemzeti érdekek szolgálatát ellátó szociálpolitikai koncepció hiányzott. Egyes adott esetekben, kiáltó hiányok orvoslására kiadtak – jobbára álhumanisztikus szempontok figyelembe vételével – utasításokat, ezek azonban légüres térben mozogtak, mert az intézkedések a megvalósításnak „nervum rerum”-járól [a dolgok idegszála – szerk. megjegyzése], az anyagiak biztosításáról megfeledeztek. A közfelfogás pedig minden ilyen irányú kiadást a közjótékonyság számlájára, társadalmi önkéntes adakozásra utalt. [...]

A helyzet javítására tett intézkedések a külső és belső feszítő erő eredőjeként jelentkeztek. A hibák javítására megértek. A nemzetközi helyzet alakulása szempontjából követőleg jelentkezett a nemzeti erő fokozása, amelye csak kiegyensúlyozott gazdasági és társadalmi körülmények között biztosítható. A társadalmi és gazdasági kiegyensúlyozás munkája úgy minőségileg, mint mennyiségileg kinőtt az individuális-liberális karitatív pepecselés keretei közül. Ma már a szociális munka nem maradhat közjótékonyság szeretetköpenyege alatt, nem maradhat az alamizsnálkodás módzserénél. Az összes körülmények és függőségek egybevetése, a gazdasági lehetőségek kihasználása, a társadalmi rétegek helyzetének a többi rétegre és a jövőre való kihatása szabja meg az intézkedéseket. Ezt pedig nem lehet dilettáns munka keretében elvégezni, sőt szakképzett, jól felkészült, széles látókörű, a körülményekkel, a lehetőségekkel számoló és azokat kihasználni tudó ügyszerető, lelkiismeretes irányító és végrehajtó tisztviselőkre van szükség. [...]

Az élet sokoldalú problémáinak egy részét a közigazgatás oldja meg, másik része az egyházi és harmadik része a társadalmi munka keretében megoldandó feladat. Egyik tényező sem hiányozhat, mikor a munkaeredmény biztosítása érdekében a nemzet jövője szempontjából az egyes feladatok megvalósulásra kerülnek. [...]

A szociális problémák csak módszeres munka keretében oldhatók meg. A teljes áttekintés nyújtja a megbízható megoldás lehetőségeit, ez azonban feltételezi, hogy azokkal a problémákkal, amelyek a szociális munka fogalmához kapcsolódnak, tisztában legyenek azok, akik a szociális munkára vannak hivatva. [...] A szociális munka felöleli az egész magyar életet, tehát a megoldások megkívánják, hogy a hozzákapcsolódó társadalmi rétegek és azok gazdasági helyzetét figyelembe vegyék. A szociális munka pontosan működő gépezethez hasonlítható, amelyben megvannak az alkotó részek, s amelyeknek mozgásban tartása az a céltudatos államhatalmi törekvés, amely a szociális helyzet megjavítására irányul. [...]

34 A dőlttel szedett szövegrészek az eredeti szövegben is dőlttel szerepelnek.

A társadalmi munka megszervezése rendkívül fontos és nagyjelentőségű egyrészt a benne rejlő hatalmas munkaenergia miatt, amely a feladatok igen tekintélyes részének megoldásához elegendő volna, másrészt a szervezett társadalmi munka hatalmas nemzetnevelő és nemzetépítő munkát végezhetne el és végül, de nem utolsó sorban a jelentősége kidomborodik abba az anyagi erőben, amit a társadalom juttat a felszínre kerülő problémák enyhítésére. Mindezek az energiák, hatalmas lehetőségek, a szervezetlenség következtében nem fejthetik ki hatásukat. Az átrendezési munka megindítása az államhatalom kezdeményezésére a közigazgatás közreműködésével sürgősen megoldandó.

[...] Tehát szükség van az általános szociális kultúrára, kell ismerni a társadalom szerkezetét, ezeken túlmenőleg nélkülözhetetlenek a szociális munkánál az általános gazdasági ismeretek, a szakismeretek és végül ismerni kell a helyzetet és az egyént, az embert, akinek helyzetén a szociális munka segíteni akar.

A szociális munka legjelentősebb tényezője a gazdasági eszközökben rejlik. Gazdasági eszközök közé kell sorolni a karitatív segélyezést, munkaalkalmak szervezését és a szövetkezetek, pénzüzetek közreműködését – a szociális problémák megoldásának szolgálatában. – E három tényező együtt alkotja a szociálgazdasági feladatkört, amelynek további tagozódásában a munkaközvetítés, szabadidő felhasználás, telepítés, gazdálkodás, tagosítás, értékesítés, beszerzés, hitel és közlekedés feladatai szerepelnek.

A szociális problémákat bőségesen ontja a munkakereslet és munkakinálat mikénti kialakulása, illetőleg a kínálat és kereslet kiegyenlítetlensége. A kínálat és kereslet kiegyenlítődése, egészséges egyensúlyba hozása, a gazdasági életet is védi a megrázókódításoktól. A nagy munkástömegeknek a munkalehetőségek területén szükségük van tájékozódásra. A szociális munkának egyik igen jelentős tényezője a helyes tájékoztatás megszervezése, a munkák terén mutatkozó különbségek kiegyenlítése, mert ez az egészséges és igazságos munkabér kialakításának erős támpontja.

A szabadidő felhasználás részben a munkahiány következtében előálló szabadidő, részben pedig a munkaidővel kapcsolatos szabadidő kihasználásnak feladatait öleli fel. A munkaszünetek gazdaságos felhasználása nagy szervezési feladatot ró az illetékesekre, viszont az anyagi és morális előnyök, amelyek benne rejlenek, a nemzet szempontjából felbecsülhetetlenek. A munkanélkülieknek jóirányú foglalkoztatása, a gazdasági életbe való visszavezetése nemcsak a nemzeti vagyok növelése szempontjából rendkívül nagy jelentőségű, hanem egészséges munkás lelkiületnek, munkamorálnak a kialakítását is elősegíti. [...]

A hitel szerepe a társadalmi helyzet megjavítása szempontjából ott emelkedik ki jelentőségében, mikor a hitel az önálló existenciák megerősítése, illetőleg kialakítása szolgálatába áll. A hitel tehát nem lehet kizárólag egyoldalú pénzület, hanem tekintetbe kellene vennie azokat a gazdasági hatásokat, amelyek a hitelhez kapcsolódnak, tehát a hitelnek biztosítani kell azt a szerepet, hogy a jobb gazdálkodásfejlődést szolgálja. Nem döntheti el a hitel nyújtását kizárólag csak a kölcsönt felvevő hitelképessége, hanem figyelembe kell venni azt a célt is, amelyre igénybe veszik. Ha az az általános gazdasági keretekben nem biztosítja a társadalmi megerősödést, akkor folyósítani nem

szabad. Ezen kívül a hitel kérdését rendezni kell, különösképpen a bankszerű fedezetet nem nyújtó kisexistenciák hitelkielégítése terén, ahol ez idő szerint fedezet hiánya miatt, személyi hitel formájában az uzsora vámszedői teszik nehezzé a nincstelenek és kisexistenciák életét. [...]

A szociális munka felsorolt vázlata mutatja azt a széleskörű feladatot, amelynek központjában az államhatalom, illetőleg a közigazgatás áll. A hajtóerőt, mozgatóerőt a közigazgatásnak kell adnia. A közigazgatás ebben a feladatkörben csak akkor teljesítheti hivatását, ha az egész területet utalja. Látnia kell a problémákat, tudnia kell, hogy mit írnak elő a jogszabályok, látnia kell, hogy a végre nem hajtott jogszabályok alkalmazásával mit lehetne pótolni, ezen kívül milyen intézkedésekre volna szükség a problémák megoldása érdekében. Ezek együttesen felölelik azt a lehetőséget, hogy a viszonyok megoldása érdekében új jogszabályok kiadását kezdeményezze, a megnyitható gazdasági forrásokat kiépítse. A szociális munkát irányító közigazgatásnak látnia kell, hogy mit lehet ezek közül a feladatok közül szervezéssel és mit lehet gazdasági eszközök igénybe vételével megoldani. Feltétlenül pontosan uralnia kell a szociális munka területét a munkamegosztás szempontjából is, hogy az egyház és a társadalomra váró munkarészt kioszthassa, elvégeztethesse.

HILSCHER REZSŐ

Bevezetés a szociálpolitikába

Budapest, 1928, Szövétnék. 9–14.

Hilscher Rezső (1890–1957) jogász, szociálpolitikus. Budapesti jogi tanulmányok után Újpest város szolgálatába lépett. 1920-tól a közgazdaságtudományi kar adjunktusaként vezette a Szociálpolitikai Intézet népvédelmi osztályát. 1944-ben miskolci jogakadémiai tanár, 1949-től 1955-ig pedig a pécsi egyetemen tanszékvezető docens. A Bevezetés a szociálpolitikába c. munkájában Hilscher Rezső rendszerezi a szociálpolitika elméleti alapjait, valamint áttekintést nyújt a szociálpolitika korabeli feladatairól.

I. A szociálpolitika lényege, feladata és irányai.

A szociális kérdést rendszerint csak a munkásságot érdeklő problémának szokták tekinteni s habár igaz, hogy a jelenlegi körülmények mellett a kérdésnek ez a része a legkiáltóbban szembeűnő, mégis, annak ilyen egyoldalú beállításával és a társadalomnak csupán egy csoportjára való vonatkoztatásával, nem merítjük ki a szociális kérdés egész fogalmát.

A szociális kérdés nem csupán egy társadalmi csoport, hanem az egész társadalom problémája és értjük alatta a társadalomban élő egyeseknek, vagy csoportoknak megakadályozottságát, vagy evvel való fenyegetett voltát olyan nívójú erkölcsi,